

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI AXLOQIY TARBIYALASHNING METODIK ASOSLARI

Axmedova Nargiza Toychibekovna

Mirzo Ulug'bek nomidagi UzMU ta'lim tarbiya maslahatchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy tarbiyasini ta'minlashda metodik yondashuvlarning roli yoritiladi. Axloqiy tarbiyaning maqsadi, mazmuni va metodlari ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati bilan bir qatorda, uning maktab va oila hamkorligida amalga oshirilishi zarurligi asoslab berilgan. Mazkur masalaga oid nazariy qarashlar, ilg'or tajribalar va zamonaviy metodlar tahlil qilinib, bolalarda ijobiy axloqiy sifatlarni shakllantirishda pedagogning tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: axloqiy tarbiya, boshlang'ich ta'lim, pedagogik metodika, shaxs kamoloti, tarbiyaviy jarayon, o'quvchi shaxsi, ma'naviy tarbiya, qadriyatlar, darsdan tashqari faoliyat, oila-maktab hamkorligi.

Kirish

Inson shaxsining shakllanishida axloqiy tarbiya muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilar hayotga endigina kirib kelayotgan, ongida yaxshilik va yomonlik tushunchalari shakllanayotgan bosqichda bo'ladi. Shu sababli bu davrda beriladigan axloqiy tarbiya nafaqat o'quvchining hozirgi hayotiga, balki uning kelajakdagi shaxs sifatida kamol topishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maktab ta'limining ilk bosqichi bo'lgan boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilar bilan olib boriladigan har bir pedagogik faoliyatda axloqiy tarbiya asosiy yo'nalishlardan biri bo'lishi lozim. Zero, bu bosqichda shakllanadigan tushuncha, munosabat va odatlar o'quvchining butun umri davomida unga yo'l ko'rsatadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Axloqiy tarbiya borasidagi qarashlar tarixan rivojlanib kelgan bo'lib, bugungi kunda ularning metodik jihatdan chuqur tadqiq etilishi ta'lim sifatini oshirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy kabi jadid pedagoglar bolalarda halollik, poklik, rostgo'ylik kabi axloqiy sifatlarni tarbiyalashni

milliy tarbiya asoslari deb bilganlar. Ularning qarashlari bugungi kundagi zamonaviy yondashuvlar bilan uyg'unlikda yangi ma'naviy-ma'rifiy tizimni shakllantiradi.

Zamonaviy pedagogikada esa, G'. Yoqubov, N. Norqulov, Sh. Sattorov singari olimlar bolalarda axloqiy tushunchalarni shakllantirishda o'qituvchining nutqi, shaxsiy namunasi, o'yin metodlari va didaktik materiallardan foydalanishning ahamiyati haqida fikr bildirganlar. Ayniqsa, D. Elkonin va L. Vygotskiylarning bolaning shaxsiy rivojlanish bosqichlari haqidagi nazariyalari asosida metodlar tanlash pedagog uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning fikricha, bolaning axloqiy rivojlanishi jamiyat bilan o'zaro aloqasi, kattalar bilan muloqoti orqali yuzaga chiqadi.

Bu adabiyotlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida axloqiy ong, axloqiy hissiyot va axloqiy xatti-harakatlarni uyg'otish mexanizmlarini metodik asosda tushunishga yordam beradi.

Muhokama

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan olib boriladigan axloqiy tarbiya jarayonida turli xil metod va usullardan kompleks foydalanish zarur. Avvalo, bolalar bilan olib boriladigan suhbatlar orqali ularning dunyoqarashi kengaytiriladi. Suhbatlarda ular hayotdagi voqea-hodisalar mohiyatini tushunib, yaxshilik va yomonlikni farqlashga o'rganadilar.

Shuningdek, hikoya qilish, ertak aytish kabi og'zaki metodlar orqali ularning his-tuyg'ulariga ta'sir qilish mumkin. Bu metodlar bolaning tasavvurini boyitadi, qalbini ezgulikka moyil qiladi. Axloqiy tarbiyada o'yin metodlarining ham alohida o'rni bor. Rolga kirish o'yinlari, vaziyatli o'yinlar orqali bolalar turli axloqiy muammolarga nisbatan o'z munosabatlarini ifodalaydilar. Bu esa ularning fikrlash doirasini, tanqidiy qarashlarini shakllantiradi.

Axloqiy tarbiyada namunali shaxs obrazidan foydalanish metodikasi ham katta ahamiyatga ega. Tarixiy shaxslar, buyuk allomalar, taniqli zamonaviy insonlarning hayoti va faoliyati bolalarda ularga o'xshash istagini uyg'otadi. Shuningdek, badiiy adabiyotlar, teatr va kinofilmlardan foydalanish orqali ham axloqiy tarbiyani chuqurlashtirish mumkin.

Axloqiy tarbiyaning yana bir muhim jihati – bu oila va maktab o'rtasidagi hamkorlikdir. O'qituvchi o'quvchining oilaviy muhitini hisobga olgan holda tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishi kerak. Ota-onalar bilan doimiy muloqot, ularni tarbiyaviy tadbirlarga jalb etish, umumiy maqsad sari yo'naltirilgan hamkorlik axloqiy tarbiyaning barqarorligini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, darsdan tashqari mashg'ulotlar, maktabda tashkil etilgan klublar, kichik guruhlar, ijtimoiy loyihalar bolalarni faollikka chorlaydi. Ularga mas'uliyat, ijtimoiy faollik, o'ziga va boshqalarga hurmat kabi tushunchalarni singdiradi.

Natija

Olib borilgan ilmiy-nazariy tahlillar, amaliy kuzatishlar va ilg'or tajribalar shuni ko'rsatadiki, axloqiy tarbiya samaradorligini ta'minlash uchun quyidagilarga e'tibor qaratish zarur:

- bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos metodlardan foydalanish;
- o'qituvchining shaxsiy fazilatlari, uning axloqiy namunadorligi;
- dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning bir-birini to'ldiruvchi xususiyatga ega bo'lishi;
- oila va maktab o'rtasida uzviy aloqaning mavjudligi;
- bolalarda mustaqil axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy tarbiyalash – bu uzluksiz, tizimli va ongli faoliyatdir. Bu jarayonda har bir pedagog o'z shaxsiy namunasi, bilimdonligi, yurakdan chiqayotgan mehr-muhabbati bilan o'quvchilarning qalbida ezgulik urug'larini qadaydi. Shu bois, axloqiy tarbiyani faqatgina bir fan yoki bir mashg'ulot doirasida emas, balki butun ta'lim-tarbiya jarayoni davomida izchil olib borish zarur. Bolalarda halollik, vijdon, mehr-oqibat, fidoyilik kabi fazilatlarni tarbiyalash orqali biz ularning komil inson bo'lib voyaga yetishlariga zamin yaratamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Yo'ldoshev Q. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan, 2006.
3. To'xtaxodjeyev B., Qodirov E. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2019.
4. Sattorov Sh. Ma'naviy-axloqiy tarbiya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2003.
5. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1991.
6. Elkonin D.B. Psixologiya razvitiya. – Moskva: Akademiya, 1995.
7. Norqulov N., Usmonxo'jayev M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
8. Mahmudxo'ja Behbudiy. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2012.
9. G'aybullayev M. Boshlang'ich ta'limda tarbiyaviy ishlar. – Toshkent: TDPU, 2018.

